

Държавата се свлича, ние сме пред катастрофа

Интервю на Валерия ВЕЛЕВА за пропилените години на прехода

08 Февруари 2014 | | | |

Константин Тренчев е роден на 8 февруари 1955 г. в Стара Загора. Завършил е медицина в София, доктор патолог е. От май до септември 1989 г. е политически затворник. На 8 февруари 1989 г. заедно със съмишленици основава антикомунистическия профсъюз НФТ „Подкрепа“. Един от седемте лидери на опозицията, учредители на СДС. От 17 март 1990 г. е неизменен президент на Конфедерацията на труда „Подкрепа“.

Вече 25 години имате брак с „Подкрепа“, д-р Тренчев! Не си ли омръзнахте?

- Аз влязох в политиката случайно. Единствената ми идея беше да се противопоставя на тогавашния режим, който потискаше всички свободи на хората. Никога не съм мислил да бъда лидер. Но тогава от осемте създатели на „Подкрепа“

никой не искаше да бъде водач. Приеха, че аз съм човек с доказана биография, с невъзможност да бъда упрекнат в некадърност или в други зависимости, и казаха: „Ти трябва да си!“ И ме насадиха на тази позиция. Оттогава никога не съм водил битка да бъда избран. Имах един-единствен опонент на нашия първи конгрес - Георги Спасов (беше съветник на д-р Желев), който при гласуването получи 17 гласа, а аз - 738... На последния конгрес не се и кандидатирах. Пак ме избраха. За мен лидерството е по-скоро бреме, отколкото желание. Аз съм човек на науката, на мен сърцето ми е на друго място. Ако някой си мисли, че е голямо удоволствие да се караш всеки ден с министри, с чиновници по министерствата, с работодатели, е далеч от истината. Вижда се фасадата на този пост, а не се вижда кръстът, който лидерът трябва да носи. Уверявам ви, че е доста тежък.

- Казахте ми, преди да започнем разговора - за тези 25 години объркахме държавата и за това сме виновни всички ние. Вашата грешка?

- Аз съм от самото начало на демократичните процеси у нас и мога да дам като единствено оправдание, че ние не знаехме с каква трудна задача сме се хванали. И второ - не си давахме сметка каква организирана сила имаме срещу себе си.

- Говорите за БСП?

- За БКП, която мутира под най-различни форми и продължава да мутира. Ние искахме държава, в която всеки да може да си каже свободно мнението, да може да пътува където си иска, да може да купува каквото си иска.

- Е, това вече е факт. Но се оказа недостатъчно. Защо?

- Голямата несправедливост, от която тръгна духовната катастрофа на нацията, беше промяната на собствеността. Начинът, по който преминахме от държавна към пазарна икономика, бе дълбоко несправедлив и това остави у хората горчивото чувство за престъпление и въпиеща несправедливост.

- Кой е виновен?

- Решението как да се промени и на кого да се даде собствеността го вземат политиките. Ние попаднахме в един добре написан сценарий, който се реализира 90%.

- Д-р Тренчев, тезата за сценарий не е ли оправдание със задна дата?

- Не съм съгласен. Огледайте се и вижте, направете разследване и ще ви стане ясно в кои ръчички премина собствеността. И ще констатирате безспорния факт, че собствеността отиде в ръцете на лица от номенклатурата или на техни наследници, на хора от Държавна сигурност и на смесени бракове между двете категории. Защото тогава държавната, партийната и номенклатурата на ДС бяха двете страни на една монета. Ще си дадете сметка, че всички правителства на прехода са толерирали именно тази прослойка - къде по-явно, къде по-прикрито. Много хора в началото на промените бяха повярвали, че в една нова държава, в една демократична страна могат да се реализират, но останаха излъгани.

- Но защо това не се случи в другите бивши страни от Източния блок? Защо там успяха да препоредят държавите си, а пък ние тук останахме измамани? И там имаше силни компартии, и там е имало яростна съпротива срещу новото? Но то проби!

- Все повече отговорите ми клонят към специфичната народопсихология, която имаме и която обяснява различния път на много от процесите у нас и в другите бившите соцстрани. Наистина държави, с които бяхме на равен старт през 1989-1990 г., отидоха далеч напред. В тях обаче голямо влияние имаше католицизмът. Това правеше тези държави по-приемливи за Запада, защото пъпната връв със Запада не беше така прекъсната, както при нас. Второ - техните политици разбраха, че чрез властта може да направиш много пари, но наред с това трябва да правиш и нещо за държавата. Докато нашите разбраха властта единствено и само като „да правиш нещо за себе си“. Ето Словакия - беше най-бедната част от Чехословакия, а в момента прави 8 различни марки автомобили. Това не става без съдействието на държавата. Ние нищо не направихме, не позволихме и на западни компании да правят. Имаше интереси към „Кремиковци“, „Химко“, „Балканкар“, към електрониката ни... Именно политиците ни не позволиха, с малки изключения, на утвърдени западни компании да влязат в България.

- Защо?

- Това щеше да доведе до трусове в съответното предприятие. „Кремиковци“ нямаше как да бъде предприятие за 17 000 души, а за 4-5 хиляди, но щеше да работи. Сега не прави нищо. Акцент в сценария у нас беше предприятията да се

дадат на „наши хора“, което и стана. Но тези „наши хора“, първо, нямаха уменията да мениджират тези предприятия. Второ - нямаха и средствата да инвестират в тях. И трето - в много случаи изобщо не са и имали това желание. Взеха предприятията, след което ги нарязаха, разбиха, разсипаха, купиха си скъпи коли, но и съсипаха милиони човешки съдби. Затова периодично се повдига императивът „Трябва да се търси сметка!“.

- Е, ще дойде ли време да се търси сметката?

- Не, защото тези, които имат властта да потърсят сметка, първо трябва да потърсят сметка на себе си. Сега е актуално да се говори за реиндустриализация. За едно неподготвено ухо това звучи приятно. Но преди да се говори за реиндустриализация, при това с държавни пари, трябва да се поговори за деиндустриализацията - защо и кой съсипа икономиката. Трябва да започнем да говорим какво направи през всичките тези години Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол. Защо тя не следеше договорите, не се занимаваше със съответния индивид, назначен за капиталист. Защо никой не го санкционира, когато той разрушава предприятието, нарязва го, не вкарва инвестиции и уволнява хората. Чака се да мине време и нещата да станат необратими по давност. Убеден съм, че хората, които е следвало да контролират как се изпълняват договорите, са били мотивирани да не си вършат работата. И загубата е за всички. Хората са с разбити съдби, изчезнали и изхвърлени. Държавата не е получила това, което е очаквала. Някой си е напълнил джоба от следприватизационния контрол и с това проблемът се е изчерпал. Ако искаме възмездие, операция „Чисти ръце“ трябва да почне оттам. Второ - единственият начин за икономическо съживяване е чрез привличане на инвестиции.

- Само че, както виждате, те не идват!

- Проглушихме света, че данъците и осигуровките са ниски, което е факт. И че имаме евтина работна ръка. Което пък не е повод да се хвалим, но въпреки това инвеститорите не идват. Значи нещо друго плаши тези хора! Средата у нас е абсолютно несигурна. Днес има един закон, утре друг, който може да обърка плановете на външния инвеститор. А и много пъти ние сме постъпвали непочтено към тях. Политиците ни са страшно лакоми да вземат колкото се може по-бързо, защото не са сигурни в своето бъдеще. От ден на ден нещата стават все по-

страшни, а държавата продължава да се свлича надолу. В белите страни само за едно съмнение политиците се оттеглят! У нас - гьонсурат. Честно казано - вдигнал съм ръце! Напорът към политиката е страховит, защото виждат в нея непочтения начин да направят бързите пари, а не по честен път. Това ме притеснява за бъдещето ни, защото като нация ние духовно сме катастрофирали. А когато духовно загубиш посоката, другите проблеми са неминуеми.

- Изходът?

- Може би младите поколения, израснали в друго време, ще обърнат тенденцията. Но виждам, че обществото ни няма съпротивителни сили, за да се противопостави на заболяването. Твърде далеч сме стигнали.

- Много интервюта съм правила с вас, но толкова песимизъм не съм виждала.

- Аз също съм си мечтал за една друга държава. Не се получи. Бедата ни е, че не можем да обединим усилията си. И че вече не вярваме на никого. Защото много пъти са идвали спасители с обещанието „ще ви оправим“ и в крайна сметка са оправяли само себе си. Няма как това да не породи тежко недоверие.

- Мислила съм си дали пък политическите лидери не биха загърбили противоречията си, да седнат на една маса и да се разберат за 5-6 базисни неща за страната?

- Теоретично това е възможно, но на практика при нашата народопсихология не може да се случи. Защото всеки иска да е войвода и да уреди своята чета. Без да си дават сметка, че всички чети са в една държава и, че не може да се работи само с противопоставяне, защото накрая ще съсипят държавата. И аз мечтая за консенсус - без значение кой е на власт. Е, не може! Виждал съм случаи, когато заради желанието да се откачат 100-200 хиляди лева се проваля проект за 100 милиона.

- Най-голямото ви разочарование за тези години?

- Липсата на солидарност между хората. Малко хора ще го разберат - ние сме недопокръстени езичници. Никакво уважение към вярата, никакъв страх от Онзи горе! Стремеж и битка да оцелеем на всяка цена, неподбирайки средствата. Така няма да стигнем далеч. Липсата на каузи, които да се споделят от хората. Всички сме недоволни, но и не вярваме в нищо. Няма смислен изход от тази ситуация.

Често идват при мен хора разочаровани от всичко, и ми казват: „Хайде да хващаме пушките!“ Казвам: „Добре. Ще вземеш пушката - кого ще утрепеш? Жена си, шефа си, комшията си?“ И тук настъпва срыв. Защото човекът просто не може да ми каже кого ще утрепе. У нас няма опасност от гражданска война. Защото гражданска война значи много хора да повярват в една кауза, а други много хора да са против тази кауза. И да се сблъскат. В България всичко е въпрос на лични отмъщения. Виж, по етническа линия е възможно да стане сблъсък. Нашите политици са толкова безотговорни, че като нищо могат да хвърлят и тази карта на масата. И тогава вече ще стане страховито.

- Ако днес се върнете назад, какво не бихте направили?

- Бих изживял живота си по един по-смислен, по-плодотворен начин. Не че има от какво да се срамувам от това, което съм правил. Но все пак е тежко, когато знаеш, че огромна част от мечтите ти са се оказали илюзия.

(в. Преса, печатно издание, брой 38 (744 от 8 февруари 2014))

Валерия БЕЛЕВА